

Geriatrik

Inledning	2
Ordförklaringar	3
Övergripande kompetensdefinition	6
Definition av kompetensområdet	6
Kompetenskrav	6
Kompetenskrav för medicinsk kompetens	6
Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskapskompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	7
Utbildningsstruktur	9
Särskilda rekommendationer	10
Delmål	11
Medicinsk kompetens	11
Kommunikativ kompetens	15
Ledarskapskompetens	16
Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	17

Inledning

Den 24 juni 2008 beslutade Socialstyrelsen att meddela nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:17) om läkarnas specialiseringstjänstgöring. Författningen består dels av en allmän del med gemensamma bestämmelser för alla specialiteter, dels av en specifik del med alla målbeskrivningar. Målbeskrivningen för respektive specialitet ska läsas mot bakgrund av bestämmelserna i den allmänna delen.

I varje målbeskrivning finns ett avsnitt med rubriken ”Utbildningsstruktur” som utgör allmänna råd. Även de lärandemetoder under rubriken ”Delmål” där ingen uppföljning anges utgör allmänna råd.

Ordförklaringar

aktuell handledare	<p>specialistläkare vars specialistkompetens motsvarar det kompetensområde som delmålet avser och som har att ansvara för ST-läkarens professionella utveckling under angiven lärandeperiod eller metod för lärande</p> <p>uppdraget som handledare för en ST-läkare omfattar som regel hela specialistutbildningen men kan också omfatta del eller delar av den</p>
auskultation	<p>under handledning och enligt ett på förhand strukturerat program studera specialistläkarens eller annan hälso- och sjukvårdspersonals yrkesutövning genom att följa en eller flera yrkesutövare samt i viss mån utföra uppgifter inom det aktuella området</p>
bedöma	<p>skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande som grund för vidare handläggning</p>
behärska	<p>fullständigt kunna bedöma och handlägga utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och att fullständigt kunna använda för området relevanta tekniker</p>
förmåga	<p>personlig kapacitet att utföra eller uträtta något</p>
ha kunskap	<p>genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig vetande och insikter inom ett område</p>

ha kännedom	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig visst vetande inom ett område
handleda under handledning	som ST-läkare handleda en medarbetare och samtidigt själv bli handledd av en specialistkompetent läkare
handleda	kontinuerligt och i dialogform stödja och vägleda samt bedöma en medarbetares professionella utveckling
handledning	se handleda
handlägga	aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt handlägga	som första omhändertagande läkare aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt bedöma	som första omhändertagande läkare skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande, som grund för vidare handläggning
inomprofessionell reflektion i grupp	reflektion som görs i grupp tillsammans med andra läkare i främst vidareutbildnings- och fortbildnings syfte
klinisk tjänstgöring	hälso- och sjukvårdsarbete som ST-läkaren utför under eget yrkesansvar och med stöd av handledare

kurs	lärarledd utbildning med en fastställd plan som ges under en avgränsad tidsperiod
medsittning	utbildningsaktivitet som innebär att ST-läkaren iakttar när en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal har patientbesök eller utvärderingsaktivitet som innebär att en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal iakttar och bedömer ST-läkaren när den har patientbesök
seminarium	undervisning i gruppform med aktivt deltagande
träning i simulerad miljö	träning som utförs i en skapad miljö avsedd att efterlikna verkligheten
större yrkesrelaterad sammankomst	konferens, kongress, symposium eller motsvarande
vårdcentral	vårdenhet med mottagningsverksamhet inom primärvård
vårdteamarbete	arbete där ST-läkaren under handledning medverkar i och ibland leder en grupp av samverkande hälso- och sjukvårdspersonal med olika kompetenser som har till uppgift att svara för vård av enskilda eller för en grupp av patienter

Övergripande kompetensdefinition

Definition av kompetensområdet

Specialiteten geriatrik omfattar kunskaper och färdigheter i att självständigt kunna utreda, diagnostisera, behandla och följa upp akuta och kroniska sjukdomar hos äldre samt kunskaper om det normala åldrandet och dess konsekvenser för funktionsförmåga och sårbarhet. Geriatrik innebär också att beakta flera samtidiga sjukdomar och funktionsnedsättningar samt att värdera behandlingsvinst ur ett individuellt perspektiv. Geriatrisk sjukvård syftar till att minimera de begränsningar i aktivitetsförmåga som uppkommer till följd av sjukdom och åldrande. Geriatrik innebär ett fokus på patientens hela situation: medicinskt, funktionellt, psykologiskt och socialt. Arbete i team med samordning av insatser mellan olika yrkesgrupper är nödvändigt för att tillgodose den åldrade patientens komplexa behov. Kompetensområdet kännetecknas dessutom av ett tvärprofessionellt förhållningssätt där det krävs samordning av insatser mellan olika vårdformer och huvudmän. Detta förutsätter kännedom om hälso- och sjukvårdens organisation och arbetssätt.

Kompetenskrav

Kompetenskrav för medicinsk kompetens

För specialistkompetens i geriatrik krävs kunskaper och färdigheter för att kunna handlägga äldre multisjuka patienter. Vidare krävs förmåga att förstå den äldre patientens komplicerade sjukdomsbild med funktionella handikapp och påverkan på den sociala situationen.

Specialistkompetens i geriatrik kräver också grundläggande kunskaper inom gerontologi och förståelse för hur det normala åldrandet påverkar sjukdomssymtom och förlopp samt effekt av behandling.

Specialistkompetens i geriatrik kräver även goda kunskaper i medicinsk etik samt att man kan prioritera primär- och sekundärpreventiva åtgärder. Det krävs också medicinska kunskaper om internmedicinska, ortopediska, neurologiska, psykiatriska och kirurgiska sjukdomar. Förmåga att bedöma rehabiliteringsbehov och effekt av

olika insatser hos en åldrad individ är centralt. Vidare krävs kompetens i palliativ vård samt att man behärskar läkemedelsbehandling till äldre.

Specialistkompetens i geriatrik kräver förmåga att samarbeta med olika vårdgivare och yrkeskategorier. Därutöver krävs kunskap om äldrevårdens organisation samt för geriatrik relevanta lagar och förordningar.

Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskapskompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Kommunikativ kompetens

Den jämlika och ansvarstagande patienten

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till dialog och att ha en öppen kontakt med patienten och dennes närstående. Kontakten ska präglas av empati och förtroende samt respekt för patientens rätt till information, inflytande och delaktighet i besluten. Kontakten ska också präglas av samverkan och lyhördhet för patientens behov, önskemål och rätt till självbestämmande samt ge stimulans åt patientens engagemang och ansvar för sin egen vård.

Mångfalds- och genusaspekter

Kommunikationen med patienten och dennes närstående ska präglas av kunskap och respekt för transkulturella aspekter och mångfaldsaspekter såsom ålder, språk, etnicitet, sexuell läggning och religion samt genus.

Interprofessionella relationer

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare, med respekt för deras yrkeskunskaper och kompetens. Det samma gäller för kontakter med företrädare för allmänheten och olika samhällsinstanser.

Pedagogisk förmåga

Den specialistkompetenta läkaren ska ha pedagogisk förmåga för att kunna informera och undervisa, främst patienter och deras närstående men också andra läkare och medarbetare samt studenter.

Professionellt förhållningssätt och etik

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att kontinuerligt arbeta med sitt professionella och läkaretiska förhållningssätt, med målet att kunna fatta självständiga beslut av medicinsk etisk natur.

Egen kompetensutveckling

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att kontinuerligt pröva och identifiera, tillsammans med verksamhetens krav, de egna behoven för kompetensutveckling för att kunna motsvara kraven på bästa möjliga vård för patienterna.

Ledarskapskompetens

Medarbetarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha utvecklat förmåga till självkännedom och kunskap om den egna funktionen och rollen i organisationen.

Handledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter.

Ledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ledarskap som utmärks av samverkan, öppenhet och dialog med medarbetarna. Ledarskapet ska vidare präglas av delaktighet och verksamhetsutveckling, som är förbättringsinriktad. Förmåga att leda arbete i vårdteam är grundläggande.

Systemkunskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, administration, ekonomi och regelverk samt om dess styrning för bästa resursutnyttjande.

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Medicinsk vetenskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt, kunskap om forskningsmetodik, inklusive epidemiologiska grundbegrepp, samt om metoder för evidensbaserad medicin och granskning av vetenskaplig information.

Förbättrings- och kvalitetsarbete

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete. Målet är att kunna initiera, delta i och ansvara för kontinuerligt systematiskt förbättringsarbete med betoning på helhetsperspektiv, patientsäkerhet, patientnytta, mätbarhet och lärandestyrning för att kritiskt kunna granska och utvärdera den egna verksamheten.

Folkhälsa och prevention

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälsans bestämningfaktorer och andra folkhälsoaspekter samt om metoder för hälsofrämjande samt skade- och sjukdomsförebyggande insatser för att i det medicinskt vetenskapliga arbetet och kvalitetsarbetet kunna beakta denna kunskap.

Utbildningsstruktur

Huvudutbildning i geriatrik sker bäst genom tjänstgöring inom den egna specialiteten. Sidoutbildning bör omfatta tjänstgöring inom internmedicin och psykiatri samt därutöver tjänstgöring inom ett eller flera andra kompetensområden.

Teoretisk utbildning sker bäst i form av kurser, yrkesrelaterade sammankomster och litteraturstudier. Under den inledande delen av tjänstgöringen bör ST-läkaren tillägna sig teoretisk utbildning i gerontologi och vanliga sjukdomstillstånd hos äldre. Fortsatt teoretisk utbildning anpassas tids- och innehållsmässigt till den kliniska tjänstgöringen.

För att tillägna sig ett vetenskapligt syn- och förhållningssätt är det av stor vikt att ST-läkaren genomför ett projektarbete. För detta arbete bör ST-läkaren ha möjlighet att välja en vetenskapligt meriterad handledare vid en universitetsklinik.

Den kliniska tjänstgöringen bör inledas på geriatrisk enhet med allmäneriatrik inriktning. Tjänstgöringen bör ge erfarenhet av stroke- och frakturhabilitering, palliativ vård, kognitiv dysfunktion samt allmäneriatrika akuta och kroniska sjukdomstillstånd. I utbildningen bör också tjänstgöring på särskilda boenden och i andra öppna vårdformer ingå.

Om någon av ovanstående delar av utbildningen inte kan tillgodoses på moderkliniken, genomförs den delen gärna på annan klinik. Den kliniska tjänstgöringen kan med fördel avslutas inom den egna verksamheten då ST-läkaren får möjlighet till mer kvalificerade arbetsuppgifter.

Sidoutbildningen syftar till att ge ST-läkaren nödvändiga kunskaper om tillstånd som är vanliga hos den geriatriska patienten, men som huvudsakligen handläggs inom andra enheter. Under sidoutbildningen på internmedicinsk enhet är det angeläget att ST-läkaren fördjupar sig i vanliga sjukdomstillstånd hos äldre inom kardiologi, lungsjukdomar, stroke, njurmedicin, endokrinologi och gastroenterologi. Tjänstgöring på akutmottagning är också viktigt. Sidoutbildning inom psykiatri bör inkludera allmän äldrepsykiatri samt kognitiva sjukdomar såvida detta inte kan tillgodoses inom huvudutbildningen.

Särskilda rekommendationer

Läkarorganisationernas specialitetsföreningar och sektioner har utformat särskilda rekommendationer för sina specialiteter. Rekommendationerna rör bland annat hur specialiseringstjänstgöringen kan läggas upp.

Delmål

Medicinsk kompetens

Delmål 1	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap inom gerontologi för att kunna bedöma den äldre människans funktion, förändrade symtom och förändrade förutsättningar för prevention, diagnostik, behandling och rehabilitering	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 2	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga äldre multistjuka patienter med helhetssyn och beaktande av medicinsk, funktionell, psykologisk och social situation	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 3	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om medicinsk etik och kunna tillgodose optimal diagnostik och behandling för den äldre patienten	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa frågor	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Inomprofessionell reflektion i grupp	
	Teoretiska studier	

Delmål 4	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga vanliga somatiska och psykiska sjukdomar och symtom i akut och kroniskt skede hos äldre patienter med hänsyn till nedsatt organfunktion, multisjuklighet och individuella behandlingsvinster	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Delmål 5	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om åldrandets effekter på farmakokinetik och farmakodynamik vid läkemedelsbehandling av äldre	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Delmål 6	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna bedöma rehabiliteringsbehov, samordna rehabiliteringsinsatser och utvärdera rehabiliteringsresultat samt att ha kännedom om olika teammedlemmars kompetensområden	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Vårdteamarbete under handledning	
	Teoretiska studier	

Delmål 7	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga äldre patienter med palliativa behov	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Vårdteamarbete under handledning	
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 8	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hur vanliga tillstånd hos äldre handläggs inom angränsande specialiteter samt att kunna bedöma när en patient ska remitteras vidare till annan specialitet	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 9	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga sjukdomstillstånd hos äldre inom olika vårdformer	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 10	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om den åldrade människans hälsorisker och sjukdomspanorama samt att kunna handlägga prioritering av primär- och sekundärpreventiva insatser	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt större yrkesrelaterad sammankomst	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Delmål 11	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om äldre vårdens organisation samt att behärska samverkan med andra vårdgivare	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Teoretiska studier	

Delmål 12	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska tillämpning av lagar och förordningar som berör vård och behandling av äldre	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Teoretiska studier	

Kommunikativ kompetens

Delmål 13	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till dialog och en öppen kontakt med patienten och dennes närstående	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 14	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Vårdteamarbete under handledning	

Delmål 15	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att informera och undervisa patienter, närstående, andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Undervisa under handledning	
	Teoretiska studier	

Ledarskapskompetens

Delmål 16	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Handleda under handledning	
	Större yrkesrelaterad sammankomst	

Delmål 17	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att leda i samverkan och dialog med medarbetarna samt i vårdteam	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Handleda under handledning	
	Större yrkesrelaterad sammankomst	

Delmål 18	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, styrning och regelverk	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	
	Teoretiska studier	

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Delmål 19	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Skriftligt individuellt arbete under handledning enligt vetenskapliga principer	Intyg om godkänt skriftligt individuellt arbete utfärdat av aktuell handledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	
	Teoretiska studier	

Delmål 20	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Kvalitets- och utvecklingsarbete under handledning	Intyg om godkänt kvalitets- och utvecklingsarbete utfärdat av aktuell handledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	